

KANADAN MUUT- TUMINEN EUROOP- PALAISESTA POH- JOISAMERIKKALAI- SEKSI KANSAKUN- NAKSI

FT Keijo Virtanen
Turun yliopiston yleisen historian dosentti
Suomen Akatemian nuorempi tutkija

Kanadan historiaa on hallinnut kolme pääteemaa. Niistä perustavalaatuisin on lähtöisin maan sisäisistä oloista, toisin sanoen englanninkielisen enemmistön ja ranskankielisen vähemmistön keskinäisten suhteiden kehittäminen tyydyttävälle kannalle ja niiden säilyttäminen. Muut kaksi teemaa liittyvät kansallisen identiteetin etsimiseen ja nationalismiin ulkoisten suhteiden kannalta. Toinen kohdistuu valtamerentakaiseen emämaahan, Englantiin, toinen lähimpään naapuriin, Yhdysvaltoihin.

Miten näiden kahden vaikutus Kanadassa on kehittynyt 1800-luvulla ja tämän vuosisadan alkuvuosikymmeninä? Kysymykseen vastaaminen selittää kanadalaisuutta merkittävällä tavalla. Samalla se luo yhteenvedonomainen kokonaiskuvan Kanadan historiallisesta kehityksestä. Seuraavassa on kohteena näiden kahden tekijän - Englannin ja Yhdysvaltojen - osuuden esiintuominen Kanadan historiassa. Sisäinen ongelma englanninkielisen ja ranskankielisen väestön välillä jää tällöin taka-alalle; tosin se osaltaan selittää valittua näkökulmaa, joten sitä ei voida kokonaan sivuuttaa.

Aluksi on palautettava mieliin, että Kanada kuului Ranskan siirtomaavaltaan vuodesta 1608 alkaen, jolloin Quebec perustettiin.¹ Suuren siirtomaasodan seurauksena se siirtyi Englannin haltuun vuonna 1763.² Vuoden 1774 Quebec Act³ järjesti katolisten ranskalaisten ja protestanttisten englantilaisten oikeudet niin hyvin, että Kanada pysyi uskollisena Englannille Yhdysvaltojen vapaussodan aikana. Vuonna 1791 - englantilaisten voimakkaan muuttoliikkeen seurauksena - Quebec oli jaettava kahteen osaan, englantilaiseen Ylä-Kanadaan (Ontario) ja ranskalaiseen Ala-Kanadaan (Quebec).⁴

1800-luvun alkaessa oltiin tilanteessa, jossa juuri itsenäistynyt Yhdysvallat ja emämaa Englanti osoittivat kasvavaa mielenkiintoa Kanadaa kohtaan. Tämä vastakkainasettelu löi leimansa kanadalaisen ajatteluun ja nationalismiin pitkälle 1900-luvulle asti. 1800-luvun kanadalaiset olivat vakuuttuneita siitä, että heidän ylläpitämänsä brittiläiset poliittiset traditiot sopivat Pohjois-Amerikkaan paremmin kuin eteläisten naapurien vallankumouksen kautta tapahtunut poliittinen järjestelmä. Tasainen poliittinen ja yhteiskun-

nallinen kehitys oli heidän mukaansa parempi tae tulevaisuudelle kuin Yhdysvaltojen kumousperinne. Säilyttämällä brittiläiset traditiot kunniaa he uskoivat saavuttavansa asetteain kansallisen identiteetin ja kansakunnan aseman.⁵

Vastaavasti Kanada joutui pienenä maana koko 1800-luvun alkupuoliskon suojelemaan itseään suuren, vieressä sijaitsevan naapurinsa imusta. Sen ainoana vaihtoehtona oli turvautuminen brittiläiseen maailmanvaltaan. Kanadalaiset saivat huonoja kokemuksia Yhdysvaltojen politiikasta: vuoden 1812 sodassa Yhdysvallat yritti valloittaa Kanadan.⁶ Lisäksi oli jatkuvia rajariitoja. Yhdysvaltojen sisällissota katkaisi maiden suhteet useiksi vuosiksi.⁷ Koko Kanadan olemassaolo oli kanadalaisten mielestä antiamerikkalainen tosiasia; siksi yhteys Englantiin tuli säilyttää.

Yhdysvaltojen uhan vuoksi Englanti joutui vahvistamaan Kanadan asemaa. Lisäksi oli sisäisiä ongelmia; erityisesti ranskalainen väestönosa piti itseään syrjittyinä ja aiheutti levottomuuksia. Tuloksena oli Englannin parlamentin vuonna 1867 tekemä päätös. Se teki Kanadasta brittiläisen dominion, joka oli liittovaltio. Siihen kuuluivat aluksi Ontario, Quebec, Nova Scotia ja New Brunswick sekä vähitellen asutuksen levitessä muut nykyisen Kanadan provinssit. Vuoden 1867 perustuslaki osoittaa jo nimellään - British North America Act⁸ - läheisen yhteyden valtamerentakaiseen emämaahan.

Myös tämän jälkeen aina ensimmäiseen maailmansotaan asti Kanada nojautui voimakkaasti brittiläiseen pääomaan, teknologiaan ja markkinoihin kehittäessään talouselämäänsä. Useat suuret hankkeet kuten Canadian Pacific Railway rahoitettiin brittiläisellä pääomalla. Vielä vuonna 1914 kolmeneljännestä kaikesta vieraasta pääomasta tuli englantilaisilta sijoittajilta.⁹ Samoin suurin osa Kanadan 1800-luvun siirtolaisuudesta oli lähtöisin Brittein saarilta.¹⁰ Kanadan läheinen suhde Englantiin ja käsitys Kanadasta brittiläisenä Pohjois-Amerikan maana perustui sekä

strategisiin ja aineellisiin että historiallisiin ja kulttuurisiin.

Vuosisadan loppuun mennessä murros oli kuitenkin alkanut tuntua englanninkielisessä Kanadassa. Se koki sosioekonomisia kehitysvaiheita, jotka sekä kohottivat sen itsetuntoa että edistivät nopeutuvaa irtautumisprosessia Euroopan suhteen. Väestö lisääntyi nopeasti, maan länsiosia asutettiin, kaivosteollisuus alkoi kukoistaa, vanhat kaupungit kasvoivat ja uusia syntyi.¹¹ Kanada oli eteläisen naapurinsa tapaan ja vaikutuksesta siirtymässä teollistuneeseen kaupunkimaiseen yhteiskuntaan.

Maan väestöpohja muuttui siirtolaisuuden myötä. Vuosisatojen vaihteessa enää kolmannes tulijoista oli kotoisin Brittein saarilta, useimmat muualta Euroopasta tai Yhdysvalloista.¹² Heillä ei ollut samanlaisia siteitä Englantiin kuin aikaisemmillä siirtolaisilla; he olivat pikemminkin joukkoa, joka halusi korostaa Kanadan pohjoisamerikkalaisia ominaisuuksia.

Meneillään oleva murros- tai siirtymäkausi näkyi vuosisadan kahtena viimeisenä vuosikymmenenä myös Kanadan sisäpolitiikassa. Mielipiteet tulevaisuudesta jakaantuivat kolmeen ryhmään, mikä käy ilmi tarkasteltaessa ajanjakson puheita ja kirjoituksia. Yksi ryhmä halusi säilyttää entisen yhteyden Englantiin,¹³ toinen alkoi vaatia täydellistä itsenäisyyttä¹⁴ ja kolmas entistä suurempaa yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa, koska katsottiin, ettei Kanada ajan mittaan kykenisi vastustamaan etelän vetovoimaa.¹⁵

Suhteessa Yhdysvaltoihin tapahtuikin selviä muutoksia ennen vuotta 1914. Viimeinen rajariita maiden välillä käytiin vuonna 1903 Alaskan ja Brittiläisen Kolumbian rajasta.¹⁶ Yhdysvaltalainen sijoitustoiminta Kanadassa alkoi kasvaa, vaikka brittiläinen oli edelleen hallitsevana. Ne poikkesivat toisistaan merkittävällä tavalla. Kun britit antoivat lainoja, yhdysvaltalaiset harrastivat suoraa investointia ottamalla yritykset omaan hallintaansa.

Lisäksi yhdysvaltaisten sijoitukset kohdistuivat aloille - erityisesti luonnonvarojen käyttöön - , joiden suurimmat markkinat olivat Yhdysvalloissa. Samalla kun tämä pääoma virtasi Kanadaan, yhdysvaltalaiset ammattiyhdistykset, erityisesti American Federation of Labor saivat keskeisen jalansijan maassa. Yleensä kanadalaiset itse pyysivät niiden apua palkkojen ja työolojen parantamiseksi.¹⁷ Kanadan talouselämä alkoi kiihtyvällä vauhdilla orientoitua kontinentaaliin, pohjoisamerikkalaiseen suuntaan aieman Englanti-Kanada -akselin sijaan.

Kanadan ranskalaiseen vähemmistöön kuuluvilla ei vastaavanlaisia murroskauden ongelmia ollut, sillä läpi 1800-luvun he olivat samastuneet Pohjois-Amerikkaan. He olivat tottuneet katsomaan maailmaa pohjoisamerikkalaisin silmin. Heillä oli jo yli vuosisata Pohjois-Amerikan historiaa takanaan vuoteen 1763 mennessä, jolloin heidän alueensa joutui Englannin alaisuuteen. Pian sen jälkeen tapahtui Ranskan vallankumous, joka entisestään vierotti heitä entisestä kotimaastaan. Kun he eivät myöskään olleet englantilaisia, he olivat pohjoisamerikkalaisia.¹⁸

Ranskalaisilla ei ollut yhteistä kulttuuri- tai poliittista perintöä englantilaisten kanssa eikä myöskään huomattavia yhteisiä taloudellisia intressejä. He kuuluivat brittiläiseen yhteisöön valloituksen kautta. Toisaalta he eivät olleet englantilaisille vihamielisiä. He pitivät brittejä ystävällisinä valloittajina, jotka olivat taanneet heille tietyt keskeiset oikeudet. Heidän traditionsa oli monarkistinen, joten he näkivät Englannin arvokkaana tukena Kanadan pitämisessä Yhdysvalloista erillään.

Mutta Kanadan ranskalaisten lojaalisuus emämaahan rajoittui Pohjois-Amerikkaan. Se kävi ilmi suhtautumisessa buurisotaan. Kanadan englanninkielinen väestö piti kansallisena velvollisuutenaan osallistua siihen Englannin rinnalla, ei sen sijaan ranskankielinen. Kun edellinen katsoi lujittavansa kansallista asemaansa omaksumalla suuremman

vastuun kansainyhteisön velvollisuuksista, jälkimmäinen näki sen toteutuvan parhaiten Pohjois-Amerikkaan pitäytymisessä. Ranskankieliset olivat valmiit puolustamaan Englannin lippua ja instituutioita vain Pohjois-Amerikan mantereella niin kuin oli tapahtunut Yhdysvaltojen vapaussodassa ja vuoden 1812 sodassa.¹⁹

Ensimmäinen maailmansota, johon Kanada osallistui Englannin rinnalla, oli lopullinen sysäys Kanadan siirtymisessä brittiläisestä Pohjois-Amerikan valtiosta pohjoisamerikkalaiseksi valtioksi. Sota aiheutti paljon uhreja ja uhrauksia, ja sen hyödyllisyyttä kanadalaisen kannalta alettiin epäillä. Kun Yhdysvallat vihdoinkin vuonna 1917 liittyi sotaan, se nähtiin "tilanteen pelastajana", ja vanhat epäluulot kanadalaisen ja yhdysvaltaisten välillä näyttivät lopullisesti häviävän. Tämän seurauksena alkoivat valmistelut Kanadan ensimmäisen diplomaattiedustuston perustamiseksi Washingtoniin. Kanadan pääministeri Robert Borden totesi vuonna 1918 pitämässään puheessa, että jos Brittiläisen imperiumin toiminta kohdistuisi tulevaisuudessa Yhdysvaltojen etuja vastaan, se ei saisi Kanadan kannatusta.²⁰

Pohjois-Amerikan sodanjälkeinen isolatiönismi muuhun maailmaan nähden oli omiaan yhdistämään sen valtiot, Yhdysvallat ja Kanadan. Euroopan taistelukentät ensimmäisessä maailmansodassa olivat se konkreettinen tapahtuma, joka käänsi kanadalaisen katseen pois Euroopasta kohti kansallista itsenäisyyttä, mutta samalla kohti riippuvuutta Yhdysvalloista. Maiden läheisen sijainnin vuoksi ne olivat vuosikymmenien kuluessa alkaneet kulttuuriltaan ja yhteiskunnallisilta oloiltaan muistuttaa toisiaan. Kun kommunikaatio- ja liikennevälineet ottivat nopean teknisen kehityksen myötä pitkiä harppauksia eteenpäin, joutuivat kanadalaiset entistä voimakkaammin amerikkalaisuuden haarukkaan, halusivat he sitä tai eivät. Huoli maan amerikkalaistumisesta nousi esiin, vaikka siinä nähtiin hyviäkin puolia. Aikakausjulkaisut sisälsivät runsaasti artikkeleja otsikoilla

kuten "The Effect of American Invasion", "The Industrial Invasion of Canada" ja "The Americanization of the Canadian Northwest"²¹ tai tutkimuksia kuten "The Americanization of Canada".²²

Kouriintuntuva muutos kohti Kanadan amerikkalaistumista tapahtui siis hyvin nopeasti. Vuodesta 1926 alkaen yhdysvaltalainen sijoitustoiminta Kanadassa ylitti brittiläisten sijoitukset,²³ minkä jälkeen Kanadan talous on jatkuvasti siirtynyt enemmän kohti pohjoinen-etelä -suuntaa. Vuoden 1926 Balfour Report tunnusti brittiläiset dominiot kansakunniksi, joilla oli oikeus kontrolloida täydellisesti sekä ulko- että sisäpolitiikkaansa.²⁴ Samana vuonna kanadalaiset nimittivät ensimmäisen diplomaattiedustajansa Washingtoniin,²⁵ ja vuonna 1931 vahvistettiin jo vuosia käytännössä vallinnut Kanadan täysivaltainen jäsenyys Brittiläisen kansainyhteisön jäsenenä.²⁶ Kanadalaisen historioitsijan Ramsay Cook'in mukaan maa oli toiseen maailmansotaan tultaessa eurooppalaisen tiensä päässä; se oli nyt pohjoisamerikkalainen valtio.²⁷

Niin kuin olemme havainneet, Yhdysvaltojen ja Kanadan konkreettinen yhteistyö ja toisiinsa nivoutuminen on verrattain uusi ilmiö. Ensimmäinen maailmansota ja sitä seurannut vuosikymmen olivat ratkaisevan keskeisiä

tässä suhteessa. Samalla on kyllä muistettava, että etenkin henkisellä mutta myös materiaalisella tasolla lähentymistä oli tapahtunut automaattisesti pitkän ajan kuluessa lyhyen maantieteellisen etäisyyden vuoksi. Tämän päivän näkökulmasta katsottuna Yhdysvallat ja Kanada ovat olleet "avoliitossa" yllättävän vähän aikaa; Kanadan muuttuminen suuren naapurinsa kaltaiseksi on tapahtunut erittäin nopeasti. Nyt ollaan vuorostaan tilanteessa, jossa Yhdysvaltojen vaikutus Kanadalle nähdään uhkana maan kansalliselle identiteetille.²⁸ Sen purkaminen on erittäin vaivalloista samoin kuin maan sisäisten kansallisten ongelmien ratkaiseminen. Ne voinevat tapahtua vain vähitellen niin kuin itse asiassa Kanadan siirtyminen Englantia lähellä olevasta maasta Yhdysvaltojen vaikutuksessa olevaksi valtioksi laajasti ottaen tapahtui, vaikka konkreettinen käännekohta onkin havaittavissa.

Kanadan historia onkin ollut kamppailua olemassaolosta, mutta probleemana eivät niinkään ole olleet sodat vaan omaleimaisuuden luominen. Sen väestö on kulkenut eteenpäin vähittäin, askel askeleelta kohti kansallista identiteettiä. Sen historia on ollut tasapainoilua ulkoisten tekijöiden, viimeksi kuluneiden 200 vuoden aikana erityisesti Brittiläisen imperiumin ja Yhdysvaltojen intressien välissä.

Lähdeviitteet

1. Glazerbrook, G.P. de T.: A Short History of Canada. Oxford 1958, 17; Brebner, J. Bartlet: Canada. A Modern History. Binghamton, N.Y. 1960, 28-30; Brunet, Michel: The French Canadians' Search for a Fatherland (Nationalism in Canada. Edited by Peter Russell). Toronto, Ont. 1966, 48.
2. McInnis, Edgar: Canada. A Political and Social History. Fourth printing. New York, N.Y. 1954, 123-124.
3. The Quebec Act, 1774 (Canadian History in Documents, 1763-1966. Edited by J.M.Bliss. Toronto, Ont. 1966, 7-9).
4. The Constitutional Act, 1791 (Basic Documents in Canadian History. Edited by James J. Talman. Princeton, N.J. 1959, 49-53).
5. Cook, Ramsay: The Maple Leaf Forever. Essays on Nationalism and Politics in Canada. Toronto, Ont. 1977, 164.
6. Ks. esim. McInnis 1954, 192-197; Brebner 1960, 114-116.
7. Cook 1977, 164
8. The British North America Act, 1867 (Canadian History in Documents..., 132-142).
9. Cook 1977, 164; brittiläisestä sijoitustoiminnasta yksityiskohtaisemmin, ks. The Export of Capital from Britain 1870-1914. Edited by A.R. Hall. London 1968, passim.
10. International Migrations. Volume I. Statistics. Compiled on behalf of the International Labour Office, Geneva, with Introduction and Notes by Imre Ferenczi and Edited on behalf of the National Bureau of Economic Research by Walter F. Willcox. St. Albans, Vt. 1929, 360.
11. Ks. Cook 1977, 168.
12. International Migrations..., 361.
13. Sir John A. Macdonaldin puhe v. 1891 (Canadian History in Documents..., 185-186).
14. Edward Blaken puhe v. 1874 (Canadian History in Documents..., 181-182).
15. Smith, Goldwyn: Canada and the Canadian Question. Toronto, Ont. 1891. Reprinted in Toronto 1973, 212-221.
16. McInnis 1954, 398-399.
17. Cook 1977, 169; Yhdysvaltojen osuudesta Kanadan talouselämässä, ks. tarkemmin Safarian, A.E.: Foreign Ownership of Canadian Industry. Second edition. Toronto, Ont. 1973, passim; Yhdysvaltojen ammattiyhdistysten tunkeutumisesta Kanadaan, ks. tarkemmin Scott, Jack: Canadian Workers, American Unions. Vancouver, B.C. 1978, passim.
18. Vrt. Smith 1891, 66-78; Brunet 1966, 47-60.
19. McInnis 1954, 392-395, 410-411; Cook 1977, 165-166.
20. Cook 1977, 173.
21. Ks. Cook 1977, 170-171.
22. Esim. Moffett, Samuel E.: The Americanization of Canada. Columbia University Ph. D. thesis in 1907. Printed in Toronto 1972.
23. Safarian 1973, 7.
24. The Balfour Report, 1926 (Canadian History in Documents..., 266-267).
25. Cook 1977, 177.
26. The Statute of Westminster, 1931 (Basic Documents in Canadian History..., 150-153).
27. Cook 1977, 178-179.
28. Vuonna 1949 asetettiin Vincent Massey'n johtama komitea selvittämään keinoja, joilla kanadalainen yhteiskunta ja kulttuuri voisivat suojella itseään Yhdysvaltojen vaikutukselta; sen raportti valmistui v. 1951 (ks. Canadian History in Documents..., 365-370).

THE TRANSFORMATION OF CANADA FROM A EUROPEAN TO A NORTH AMERICAN NATION

The history of Canada has been dominated by three main themes. The one of most fundamental nature derives from the country's internal conditions, that is, the development to a satisfactory state and the preservation of the relations between the English-speaking majority and the French-speaking minority. The other two themes - on which the article mostly dwells - are related to the search for a national identity and to nationalism from the standpoint of external relations. The one refers to the mother country across the ocean, England, and other to Canada's closest neighbor, the United States. The article offers a synthesis of developments during the past couple of centuries.

Canada passed from French to British rule in 1763, and all the way to the end of the 19th century it was closely bound to the mother country politically, economically and culturally. The constitution embodied in the British North America Act of 1867 revealed by its very name the country's close European connection. As late as the eve of World War I, three-quarters of all the foreign capital in Canada came from British investors. Similarly, a major part of the immigrants landing on Canadian shores in the 19th century came from the British Isles. Political relations with the United States remained fairly cool to the end of the century.

The turn of the century, however, accelerated the rate of the processes of change. Canada began to turn into an industrialized, urbanized society. The population basis underwent change along with immigration. Only a third of the new immigrants came from the British Isles, the most important part from continental Europe and the United States. The new immigrants had no British ties. The economic influence of the United States grew ever stronger in Canada. Newspapers, magazines, communication lines, radio, the movies, and so on, brought the two countries closer together.

World War I gave the final impetus to the strength of American influence in Canada. The military conflict in Europe demanded many victims and heavy

sacrifices, and doubts began to stir about its serving any useful purpose as far as Canadians were concerned. When the United States entered the war in 1917, the situation appeared to be saved, and the old suspicions harbored between the Canadians and the Americans seemed to have dissipated for good. North America's postwar isolationism contributed further to draw the United States and Canada closer to each other.

Since 1926, American investments in Canada have exceeded those of the British. The same year, the Balfour Report recognized the British dominions as autonomous communities within the empire, "equal in status, in no way subordinate one to another in any aspect of their domestic or external affairs." Further, the same year, Canada appointed its first diplomatic representative to Washington. In 1931, the full membership of Canada in the British Commonwealth of Nations, which had been in effect for practical purposes for years, was formally ratified. By the outbreak of World War II, the country had reached the end of its road in the European community; it had emerged as a North American state.

Viewed from the standpoint of the present, the United States and Canada have been bound together only a very short time, really close only since the 1920s. On the other hand, particularly on the intellectual but also on the material level, a convergence had been taking place automatically over quite a long period owing to the geographical proximity of the two countries. The transformation of Canada into the likeness of its giant neighbor has, however, taken place very rapidly. Now a state of affairs has been reached where the influence of the United States on Canada is apprehended as a formidable threat to the national identity of the country.

The history of Canada has been a struggle for existence; but the problem has not stemmed so much from wars as from the need to create a distinct, recognizable image. The Canadian population has advanced gradually, step by step toward a national identity. Canada's history has amounted to a balancing act between external forces, generated during the past couple of centuries mainly by the interests of the British Empire and the United States.